

**Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Białymstoku
Obserwatorium Integracji Społecznej**

**Raport z realizacji programów
w zakresie polityki społecznej na
terenie województwa podlaskiego
w roku 2009**

Białystok 2011

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SPIS TREŚCI

1. Metodologia.....	3
1.1 Charakterystyka badania.....	3
1.2 Cel badania.....	4
1.3 Narzędzie i próba badawcza.....	4
2. Analiza zebranego materiału empirycznego.....	6
2.1 Realizacja w 2009 roku założeń <i>Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013</i> na terenie województwa podlaskiego.....	6
2.2 Realizacja założeń <i>Programu przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013</i> na terenie województwa podlaskiego w 2009 roku	18
2.3 Realizacja założeń <i>Programu na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013</i> na terenie województwa podlaskiego w 2009 roku.....	24
2.4 Realizacja założeń <i>Programu w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013</i> realizowanych przez jednostki gminne i powiatowe województwa podlaskiego.....	33
3. Zakończenie.....	40

METODOLOGIA

1.1 CHARAKTERYSTYKA BADANIA

Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku w okresie od października do grudnia 2010 r. przeprowadzało badanie dotyczące realizacji założeń czterech wojewódzkich programów:

- 1) *Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013*
- 2) *Programu przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013*
- 3) *Programu na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013*
- 4) *Programu w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013*

Cele i zadania wymienione w w/w programach realizowane były przez jednostki wszystkich szczebli samorządu terytorialnego:

- 1) **na poziomie gminy** – 118 Ośrodków Pomocy Społecznej (w tym 18 miejskich, 18 miejsko-gminnych i 82 gminnych),
- 2) **na poziomie powiatu** – 14 Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie,
- 3) **na poziomie województwa** - ze strony administracji samorządowej – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

W ramach badania opracowano kwestionariusze ankiet, które rozesłano do 132 jednostek pomocy społecznej na szczeblu gminnym i powiatowym funkcjonujących na terenie województwa podlaskiego.

W odniesieniu do ROPS w Białymstoku wykorzystano dane ze sprawozdania merytoryczno-finansowego z realizacji zadań w roku 2009.

1.2 CEL BADANIA

Głównym celem badania była weryfikacja i ocena stopnia wdrażania i wykonywania poszczególnych zadań wynikających z programów wojewódzkich realizowanych w roku 2009 na terenie gmin i powiatów Podlasia.

1.3 NARZĘDZIE I PRÓBA BADAWCZA

Badanie miało charakter ilościowy. Pierwsza ankieta dotyczyła profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Pytania w ankiecie podzielono na pięć bloków tematycznych: rozwiązywanie problemów alkoholowych; profilaktyka; przeciwdziałanie przemocy w rodzinie; współdziałanie z instytucjami i organizacjami; wsparcie informacyjne realizacji wojewódzkiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. W ankiecie pytano m.in. o: dostępność świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu, podejmowane działania w kierunku tworzenia nowych i modernizowania starych placówek leczenia uzależnień, działania profilaktyczne, edukacyjne, terapeutyczne skierowane do uzależnionych, realizację programów. Pytania oscylowały także wokół monitoringu problemów alkoholowych i współpracy z podmiotami działającymi w zakresie niesienia pomocy osobom pokrzywdzonym w wyniku przemocy w rodzinie.

Druga ankieta skupiona była wokół problemu narkomanii. Pytano o: uwzględnianie tego problemu w gminnych strategiach rozwiązywania problemów alkoholowych, działania profilaktyczne podejmowane na terenie gminy, realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem narkomanii, formy podejmowanych działań ograniczające dostępność środków psychoaktywnych, a także o reintegrację społeczną osób uzależnionych i monitoring problemu na terenie gmin.

Trzecia ankieta dotyczyła *Programu na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013*. W ankiecie zawarto pytania dotyczące podejmowania działań mających na celu poprawę warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Pytano też o: funkcjonowanie placówek rehabilitacyjnych, oferowane usługi dla osób z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, likwidację barier architektonicznych. W ankiecie umieszczono ponadto pytania dotyczące statystyk osób niepełnosprawnych zamieszkujących na terenie gmin województwa podlaskiego.

Ostatnia ankieta dotyczyła *Programu w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013*. Pytania odnosiły się między innymi do identyfikacji i stopnia natężenia problemów społecznych na terenie gmin i powiatów, pytano też o różne formy działań podejmowanych przez samorzady lokalne i inne instytucje działające na terenie gmin i powiatów w zakresie pomocy społecznej.

Kwestionariusze ankiet rozesłano pocztą do celowo dobranych podmiotów tj. do starostw oraz gmin województwa podlaskiego, realizujących zadania programowe na szczeblu lokalnym. Beneficjenci badania to przedstawiciele 115 gmin, 14 powiatów i 3 miast grodzkich. Ankiety wypełniane były przez podmioty odpowiedzialne za realizację zadań na terenie gmin i powiatów. Urzędy gmin otrzymały do wypełnienia cztery ankiety. Do jednostek powiatowych skierowano trzy kwestionariusze z zakresu pomocy społecznej, problemu alkoholizmu w aspekcie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i działań podejmowanych na rzecz osób niepełnosprawnych.

Łącznie wysłano do gmin i powiatów 514 ankiet. Do jednostek powiatowych skierowano 42 ankiety, natomiast do samorządów gminnych 472. W ramach badania zebrano łącznie 464 wypełnionych formularzy ankietowych, czyli 90,3%.

---

2. ANALIZA ZEBRANEGO MATERIAŁU EMPIRYCZNEGO

2.1 REALIZACJA ZAŁOŻEŃ PROGRAMU PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM NA LATA 2009 - 2013 PRZEZ JEDNOSTKI GMINNE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

W obecnych czasach obserwujemy wyraźny wzrost uzależnień alkoholowych, nie tylko wśród osób dorosłych ale także wśród dzieci i młodzieży. Niepokojących wyników dostarczają liczne badania i statystyki. Co roku Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych publikuje raporty na ten temat. Na podstawie dostępnych danych można zaobserwować rosnącą liczbę osób pijących, jak również obniżanie wieku inicjacji. Przyczyn tego stanu rzeczy jest wiele. Alkoholizm wśród coraz młodszych osób wynika nie tylko z łatwego dostępu do napojów alkoholowych, pewnych wzorców spożycia, ale przede wszystkim z trudności adaptacyjnych młodego pokolenia do otaczającej rzeczywistości. Znaczącą rolę zarówno w likwidowaniu szkód powodowanych alkoholizmem jak i w ich zapobieganiu odgrywają jednostki samorządu terytorialnego. Z ustawy z dnia 26.10.1982 o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2007r. Nr 70 poz. 473 z póź. zm.) wynika, że główne zadania gmin obejmują *zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu, szczególnie zaś udzielanie pomocy prawnej i psychospołecznej rodzinom, w których występują problemy alkoholowe. Ponadto: prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, w szczególności dla dzieci i młodzieży, ustalanie zasad wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie sprzedaży napojów alkoholowych.*

W związku z realizacją w roku 2009 wojewódzkiego „Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013” wśród 132 podmiotów gminnych i powiatowych przeprowadzono badanie ankietowe w tym zakresie.

W badaniu czynny udział wzięło 110 podmiotów gminnych, 10 jednostek powiatowych (PCPR) i 2 miasta grodzkie na prawach powiatu. Zgodnie z kompetencjami jednostek, gminy otrzymały do wypełnienia ankiety dotyczące: działań odnoszących się do rozwiązywania problemów alkoholowych i profilaktyki, przeciwdziałania przemocy w rodzinie itp.

Jednostki PCPR zgodnie z realizowanymi przez nie zadaniami na szczeblu powiatowym otrzymały do wypełnienia ankiety dotyczące jednego bloku tematycznego - przeciwdziałania

przemocy w rodzinie. W związku z tym faktem analiza działań samorządów powiatowych przedstawiona jest w dalszej części raportu.

CELE STRATEGICZNE:

I. Rozwiązywanie problemów alkoholowych

Z danych uzyskanych w drodze badania wynika, że na terenie 17% gmin (ze 110 gmin i 2 miast grodzkich, które uczestniczyły w badaniu) z terenu województwa podlaskiego zwiększono dostępność świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji, poprzez rozwój specjalistycznych placówek oraz programów dla osób uzależnionych od alkoholu. Na terenie 88 gmin nie odnotowano wzrostu dostępności do świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji.

W 16% gminach (w tym w miastach grodzkich) w 2009 roku w stosunku do roku 2008 wzrosła o 112 osób liczba pacjentów objętych opieką leczniczą i rehabilitacyjną, natomiast na terenie 2 miast grodzkich (które wzięły udział w badaniu) odnotowano spadek o 99 osób. Odnotowano wzrost liczby realizowanych programów terapeutycznych. W 2008 roku zrealizowano ich 69 na terenie gmin i 14 na terenie miast grodzkich, a w roku 2009 takich programów wdrożono już 101. W związku ze wzrostem liczby programów zwiększyła się również liczba jego odbiorców. W 2008 roku na terenie 18 gmin województwa beneficjentami programów było 814 osób, natomiast rok później 1 055. Na terenie 2 miast grodzkich odbiorcami programów na przestrzeni lat 2008-2009 było 2 429 osób. W ciągu analizowanych lat odnotowano wzrost nakładów środków finansowych przeznaczonych na programy dla osób uzależnionych od alkoholu, współuzależnionych i ich rodzin o 11 630 zł na terenie 18 gmin z województwa podlaskiego i o 133 935,59 zł na terenie 2 miast grodzkich.

Wyniki badania wskazują na fakt, że tylko na terenie 7 gmin województwa podlaskiego i 2 miast grodzkich zwiększono dostępność świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji, poprzez rozwój specjalistycznych placówek oraz programów dla osób współuzależnionych od alkoholu i ich rodzin. Na terenie 99 gmin (ze 110 uczestniczących w badaniu) nie odnotowano takiego wzrostu, natomiast 4 gminy nie udzieliły odpowiedzi. W 2009 roku na terenie 7 gmin opieką leczniczą i rehabilitacyjną objętych było 253 pacjentów, natomiast rok wcześniej o 63 osoby mniej. W latach 2008 - 2009 zrealizowano łącznie 10 programów terapeutycznych, na które wydatkowano 9 370,14 zł. W 2008 roku odbiorcami programów było 378 osób, natomiast rok później 548. Miasta grodzkie udzieliły świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji dla 325 osób w 2008 r. i 270 w 2009 r. W ciągu dwóch lat miasta Łomża i Suwałki wdrożyły

6 programów dla osób współuzależnionych od alkoholu, na które wydatkowano 8 500 zł. Uczestnikami programów było 608 beneficjentów.

W 2009 roku na terenie 14 gmin województwa podlaskiego (w tym 1 miasta grodzkiego) podejmowano działania na rzecz modernizacji bazy placówek prowadzących leczenie osób uzależnionych od alkoholu oraz współuzależnionych, 98 gmin nie podejmowało takiego typu działań.

Tylko na terenie 6 gmin wspierano powstanie nowych placówek leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz współuzależnionych, 103 jednostki gminne i miasta grodzkie uczestniczące w badaniu nie wykonywały takich zadań.

W 2009 roku żadna ze 110 gmin i żadne z 2 miast grodzkich biorących udział w badaniu nie prowadziły w zakładach penitencjarnych na swoim terenie programów edukacyjno-terapeutycznych skierowanych do osób osadzonych - uzależnionych od alkoholu. Tylko 2 gminy finansowały programy edukacyjno - terapeutyczne prowadzone z osobami uzależnionymi od alkoholu opuszczającymi zakłady karne, 107 gmin i miasta grodzkie nie prowadziły tego typu działań. 35 jednostek gminnych poinformowało, że na ich terenie podejmowano inne formy wsparcia (np. zatrudnienie terapeuty, uruchomienie punktu pomocy itp.), 71 jednostek gminnych i miasta na prawach powiatu nie działały w tym kierunku.

W 2009 roku na terenie 6 gmin podejmowano edukację lekarzy i innych pracowników służby zdrowia w zakresie stosowania metody wczesnej diagnozy i krótkiej interwencji wobec pacjentów nadużywających alkoholu, 24 gminy podejmowały współpracę między zakładami lecznictwa odwykowego a placówkami podstawowej opieki zdrowotnej w zakresie przekazywania informacji, konsultacji w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i współuzależnienia, objęcia szczególną opieką medyczną dzieci alkoholików. Miasta grodzkie poinformowały, że na ich terenie nie podejmowano tego typu działań.

Jednym z zadań gmin na terenie województwa podlaskiego wynikającym z celów *Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013* jest wdrażanie programów psychoedukacyjnych dla obecnych i przyszłych kierowców. Dane uzyskane w badaniu informują, że tylko nieliczne gminy podejmowały tego typu działania. Na terenie 3 gmin realizowano programy psychoedukacyjne dla osób ubiegających się o prawo jazdy (miasta grodzkie nie wdrażały takich programów) a w 9 gminach (w tym w 1 mieście grodzkim) programy dla kierowców, którym zatrzymano prawo jazdy za prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu i innych środków psychoaktywnych. 3 gminy wdrażały inne programy z tego obszaru działań.

Jednym z celów operacyjnych programu z obszaru alkoholizmu jest zwiększenie efektywności działań na rzecz osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, poprzez większą dostępność do pomocy terapeutycznej. Pomimo istotnej wagi problemu obecny poziom zaspokajania potrzeb osób bezdomnych na terenie gmin województwa podlaskiego jest niski. Z analizy statystycznej wynika, że tylko 1 gmina i 1 miasto na prawach powiatu (ze 112 ankietowanych gmin i miast grodzkich) realizowała w 2009 r. programy edukacyjno – terapeutyczne oraz wspierała programy mające na celu współtowarzyszenie osobom wychodzącym z bezdomności, których celem jest uchronienie od ponownego uzależnienia alkoholowego.

Rekomendacje:

- 1. Należy zwiększyć dostępność udzielanych świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych od alkoholu, współuzależnionych oraz ich rodzin na terenie gmin gdzie taka pomoc jest niewystarczająca.*
- 2. Istnieje potrzeba kontynuacji powszechności świadczeń na terenie gmin.*
- 3. Istnieje potrzeba dostosowania udzielanych świadczeń do liczby pacjentów uzależnionych i współuzależnionych.*
- 4. Należy zaangażować samorządy gminne, które nie realizują na swoim terenie programów terapeutycznych do większej aktywności w tym zakresie.*
- 5. Istnieje potrzeba kontynuacji wdrażania programów terapeutycznych skierowanych do osób, których dotyczy problem alkoholizmu (uzależnionych i współuzależnionych) w zależności od potrzeb beneficjentów.*
- 6. Należy wspierać lokalne środowiska w podejmowaniu działań służących modernizacji istniejących placówek oraz w powstawaniu nowych instytucji zajmujących się leczeniem osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu.*
- 7. Należy rozpoznać potrzebę prowadzenia programów edukacyjno – terapeutycznych w zakładach penitencjarnych, a następnie zaangażować gminy do ich wdrażania w zależności od zdiagnozowanych potrzeb.*
- 8. Należy zwiększyć liczbę działań mających na celu podniesienie poziomu wiedzy pracowników ochrony zdrowia w przedmiocie uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu.*
- 9. Istnieje potrzeba rozpoznania potrzeby wdrażania programów psychoedukacyjnych dla kierowców i realizacji ich w zależności od zapotrzebowania.*
- 10. Należy zbadać zapotrzebowanie osób zagrożonych bezdomnością, bezdomnych oraz wychodzących z bezdomności uzależnionych od alkoholu na realizację wśród nich programów edukacyjno – terapeutycznych. Następnie trzeba zwiększyć bądź utrzymać na tym samym poziomie, w zależności od potrzeb wdrażanie tych programów.*

II. Profilaktyka

Jednostki samorządu terytorialnego odgrywają ważną rolę w likwidowaniu skutków problemu społecznego, jakim jest alkoholizm. Wzrost spożycia napojów alkoholowych oraz coraz częstsze przejawy eksperymentowania z nim to dowody na konieczność stosowania strategicznych działań profilaktycznych kierowanych do różnych grup ryzyka. Aby zjawisko alkoholizmu nie osiągało większej skali niezbędne jest prowadzenie działań prewencyjnych skierowanych do młodzieży jako do grupy potencjalnie najbardziej zagrożonej. Zmieniająca się rzeczywistość społeczna i związane z nią niekorzystne zjawiska sprawiają, iż praktycznie w każdym środowisku szkolnym spotykamy się z narastającym problemem dysfunkcyjności uczniów. Młodzi ludzie coraz częściej sięgają po używki, aby zapobiec rozprzestrzenianiu się tego typu zachowaniom na terenie gmin województwa podlaskiego podejmowane są działania prewencyjne.

W 2009 r. 99 gmin i 2 miasta grodzkie wspierały na swoim terenie programy profilaktyczne w środowisku szkolnym. Głównie odbywało się to poprzez finansowanie, 95 jednostek samorządowych i 2 miasta grodzkie udzielały dotacji podmiotom na działania z zakresu profilaktyki szkolnej, 30 jednostek gminnych i 1 miasto na prawach powiatu udzielały wsparcia merytorycznego, natomiast 21 podmiotów gminnych i 1 miasto grodzkie zatrudniało specjalistów, którzy realizowali na terenie gminy zadania w omawianym obszarze. Ponadto 90 gmin (w tym 1 miasto grodzkie) realizowało programy profilaktyczne w zakresie organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży. Dofinansowanie tego typu działań było najczęstszą formą wsparcia (86 samorządów gminnych i 1 miasto grodzkie finansowały organizację czasu wolnego), 26 podmiotów gminnych i 1 miasto grodzkie zatrudniały specjalistów, natomiast 15 (w tym 1 miasto grodzkie) wspierało merytorycznie placówki zajmujące się organizacją czasu wolnego. W 2009 r. 33 samorzady gminne i 1 miasto grodzkie wspomagały realizację programów profilaktyczno - edukacyjnych skierowanych do grup podwyższonego ryzyka, 32 gminy (w tym 1 miasto grodzkie) finansowały działania, 12 udzielało wsparcia merytorycznego, natomiast 8 zatrudniało specjalistów. Na terenie niektórych gmin wspierano też programy skierowane do rodziców. 32 samorzady (w tym 1 miasto grodzkie) finansowały tego typu programy, 16 udzielało wsparcia merytorycznego, natomiast 9 zatrudniało specjalistów.

Rekomendacje:

1. Należy dostosować liczbę wdrażanych programów profilaktycznych i innych działań na rzecz zapobiegania używaniu alkoholu i innych środków psychoaktywnych w środowiskach szkolnych.

- 2. Konieczna jest kontynuacja programów profilaktycznych w zakresie organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży.*
- 3. Należy zintensyfikować działania z obszaru wdrażania i realizacji programów profilaktyczno - edukacyjnych skierowanych do grup podwyższonego ryzyka.*
- 4. Dostosowanie liczby programów skierowanych do rodziców.*

III. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Badanie ankietowe dotyczyło również realizacji działań na terenie powiatów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym. W 2009 r. na terenie województwa podlaskiego 62% gmin (w tym miasta grodzkie) realizowały zadania z zakresu przemocy. Jedną z form interwencji wobec przemocy w rodzinie była procedura prowadzenia „Niebieskich Kart”. W 2009 r. wypełniono 886 Kart na terenie gmin, o 134 więcej niż rok wcześniej i 459 na terenie miast grodzkich (o 63 mniej niż w roku 2008). Wykorzystując procedurę „Niebieskiej Karty” w gminach udzielono pomocy 1017 osobom doznającym przemocy, o 139 więcej niż w roku 2008 i 1251 beneficjentom na obszarze miast grodzkich (218 osób mniej niż rok wcześniej). W 2009 roku na terenie województwa podlaskiego zorganizowano 30 szkoleń interdyscyplinarnych (w tym 5 w miastach grodzkich), w których udział wzięło: 62 policjantów, 118 pracowników socjalnych, 85 przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i 87 przedstawicieli innych grup zawodowych. Rok wcześniej w 38 szkoleniach uczestniczyło: 52 policjantów, 71 pracowników socjalnych, 74 przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i 199 przedstawicieli innych grup zawodowych.

W 2009 r. funkcjonowało 19 zespołów interdyscyplinarnych na terenie gmin i 17 na terenie 2 miast grodzkich, zaś w 2008 - 8 zespołów w gminach i 10 w miastach grodzkich. W 2009 roku przeprowadzono 25 konferencji i kampanii informacyjno – edukacyjnych a w 2008 roku – 19.

Jedną z form przeciwdziałania przemocy w rodzinie było prowadzenie programów dla osób doznających i stosujących przemoc. W 2009 r. zrealizowano w gminach 10 programów skierowanych do osób doznających przemocy, w których uczestniczyło 76 osób i 9 programów na terenie miast grodzkich skierowanych do 542 beneficjentów. Rok wcześniej zrealizowano w gminach 4 programy dla osób doznających przemocy, z których skorzystało 37 beneficjentów oraz 9 programów na terenie miast grodzkich, którymi objęte były 244 osoby doznające

przemocy. W 2008 r. w gminach zrealizowano 3 programy dla sprawców przemocy, z których skorzystały 4 osoby, a w 2009 r. 7 programów, które były skierowane do 41 osób. Na terenie miast grodzkich w 2009 r. 140 sprawców przemocy uczestniczyło w 9 szkoleniach, zaś rok wcześniej 144 również w 9 szkoleniach.

W 2009 r. na terenie gmin i miast grodzkich, które udzieliły odpowiedzi na zadane im pytanie w badaniu 17 zapewniało profesjonalną pomoc interwencyjną i terapeutyczną dla dzieci – ofiar przemocy oraz ich rodzin, w 90 gminach nie zapewniano takiej opieki. W 2009 roku funkcjonowało łącznie 9 Niebieskich Pokoi na terenie gmin i 1 na terenie miasta grodzkich. Na przestrzeni lat 2008 - 2009 w gminach i miastach grodzkich zorganizowano łącznie 44 szkolenia dla grup zawodowych mających kontakt ze zjawiskiem przemocy wobec dzieci (lekarzy, sędziów, prokuratorów, pracowników socjalnych, pedagogów, psychologów, policjantów, przedstawicieli organizacji pozarządowych itp.). W ramach tych szkoleń w 2008 r. przeszkolono 130 osób, natomiast w 2009 r. 135.

Rekomendacje:

- 1. Realizacja działań z zakresu przemocy w rodzinie na terenie województwa podlaskiego odbywa się w ograniczonym zakresie. Należy przeprowadzić identyfikację potrzeb w tym obszarze i stosownie do zdiagnozowanych potrzeb wdrożyć odpowiednie działania.*
- 2. Wskazane jest diagnozowanie zapotrzebowania dzieci – ofiar przemocy oraz ich rodzin na pomoc interwencyjną i terapeutyczną a następnie dostosowanie świadczeń do potrzeb pokrzywdzonych.*

IV. Współdziałanie z instytucjami i organizacjami

Istotnym elementem służącym wzmocnieniu działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych jest współpraca z instytucjami, organizacjami, stowarzyszeniami, osobami fizycznymi zajmującymi się rozwiązywaniem problemów alkoholowych. W badanym okresie 98% gmin województwa podlaskiego podjęło współpracę z innymi instytucjami mianowicie z: policją (107 ze 108 gmin nawiązało taką współpracę), z placówkami oświatowymi (86), z placówkami ochrony zdrowia (59), poradniami psychologicznymi (58), organizacjami pozarządowymi (30). Ponadto niektóre gminy zawiązywały porozumienia i realizowały działania wspólnie z:

- grupami AA,
- Poradniami Terapii Uzależnień,
- Kościołami i parafiami,

- Gminnymi Komisjami Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Sądem, kuratorami.

Miasta grodzkie współpracowały najczęściej z policją, placówkami oświatowymi i ngo.

Dane uzyskane w drodze badania ankietowego wskazują na fakt, że w 2009 r. na terenie województwa podlaskiego 41 gmin wspierało programy realizowane przez podmioty pozarządowe. W 2009 r. samorzady gminne zrealizowały wspólnie z organizacjami pozarządowymi (tj. stowarzyszeniami, fundacjami, związkami wyznaniowymi, organizacjami sportowymi, kulturalno – oświatowymi) 70 zadań (o 8 więcej niż rok wcześniej). Owocem współpracy w 2009 r. było: 100 zrealizowanych programów profilaktyczno - edukacyjnych dla dzieci, młodzieży (w szczególności z grup podwyższonego ryzyka) i ich rodzin, 14 programów terapeutycznych dla osób uzależnionych i ich rodzin, 15 związanych z przemocą w rodzinie. W 2009 r. liczba współpracujących podmiotów pozarządowych wyniosła 80. Dla porównania w 2008 r. współpracowało ze sobą 75 podmiotów, które podjęły wspólnie 62 inicjatywy, zrealizowały 88 programów profilaktyczno - edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, 18 terapeutycznych dla osób uzależnionych i ich rodzin, 14 związanych z przemocą w rodzinie. Z analizy danych liczbowych uzyskanych od instytucji działających na terenie miast grodzkich wynika, że na przestrzeni lat 2008 - 2009 zrealizowano łącznie 21 działań przy współpracy z 37 podmiotami pozarządowymi, zrealizowano 22 programy profilaktyczno - edukacyjne dla dzieci i młodzieży, 22 dla osób uzależnionych i ich rodzin oraz 10 na temat przemocy w rodzinie.

Rekomendacje:

- 1. Konieczne jest utrzymanie bądź wzmocnienie na terenie gmin działań z zakresu współpracy i wymiany doświadczeń samorządów gminnych z instytucjami działającymi w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.*
- 2. Należy rozwijać współpracę samorządów gminnych z podmiotami pozarządowymi.*

V. Wsparcie informacyjne realizacji wojewódzkiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych

48 gmin (w tym 2 miasta grodzkie) ze 112 biorących udział w badaniu podało, że prowadziło na swoim terenie monitoring problemów alkoholowych. Polegało to głównie na: pozyskiwaniu danych liczbowych dotyczących interwencji domowych, liczby przestępstw, danych dotyczących przestępczości nieletnich oraz liczby wypadków drogowych

spowodowanych pod wpływem alkoholu, prowadzeniu bazy danych o miejscach i formach pomocy dla osób z problemem alkoholowym, aktualizacji diagnozy, zbieraniu i opracowywaniu danych statystycznych dotyczących używania alkoholu oraz związanych z tym problemów społecznych, pozyskiwaniu danych na temat stanu leczenia odwykowego w województwie oraz analizie tych danych.

W 2009 r. na terenie województwa podlaskiego 42 gminy (w tym 1 miasto grodzkie) prowadziły monitoring problemu przemocy w rodzinie. 31 gmin pozyskiwało dane na temat liczby interwencji domowych oraz liczby przestępstw związanych z przemocą w rodzinie, 26 gmin współpracowało z innymi instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu pozyskiwania danych niezbędnych do diagnozy problemu. Niektóre gminy dokonywały aktualizacji diagnozy problemów i zjawisk związanych z przemocą w rodzinie.

Rekomendacje:

- 1. Wyraźnie widać potrzebę prowadzenia monitoringu problemów alkoholowych na terenie gmin. Brak identyfikacji tych problemów w wielu gminach może powodować trudności w ich rozwiązywaniu.*
- 2. Należy zaangażować przedstawicieli samorządów lokalnych do prowadzenia monitoringu problemu przemocy w rodzinie.*

ANALIZA POWIATÓW

W rozumieniu *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U z 2005 r. Nr 180 poz. 1493 z póź. zm.)* jednostki powiatowe odpowiedzialne są za realizację następujących zadań:

- 1) tworzenie i prowadzenie ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,*
- 2) prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej,*
- 3) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,*
- 4) opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.*

W badaniu udział wzięło 10 z 14 funkcjonujących PCPR z województwa podlaskiego. Z monitoringu wynika, że w 2009 r. jednostki powiatowe prowadziły takie działania jak: *organizacja szkoleń interdyscyplinarnych dla różnych grup zawodowych, powoływanie*

lokalnych zespołów interdyscyplinarnych, organizowanie konferencji i kampanii informacyjno – edukacyjnych, stosowanie procedury „Niebieskiej Karty” itp.

W 2009 r. w województwie podlaskim 7 PCPR rozwijało na swoim terenie system przeciwdziałania przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym. Na terenie tych powiatów prowadzono procedurę „Niebieska Karta”. Praktyka ta nakłada na instytucję obowiązek określonego sposobu postępowania wobec sytuacji przemocy w rodzinie. Przede wszystkim obliuguje do monitorowania środowisk, w których występuje przemoc oraz podejmowania działań zmierzających do poprawy sytuacji. W 2009 r. prowadzono 441 takich Kart. W ramach stosowania tej procedury udzielono pomocy 776 osobom. W roku 2008 liczba prowadzonych spraw wyniosła 432, a wsparciem objęto 738 osób.

Innym działaniem podejmowanym w powiatach było prowadzenie szkoleń interdyscyplinarnych. W latach 2008 i 2009 zorganizowano łącznie 19 takich szkoleń, w których uczestniczyło: 34 policjantów, 17 pracowników socjalnych, 4 przedstawiciele gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, 40 przedstawiciele innych grup zawodowych. Szkolenia miały na celu podniesienie kompetencji uczestników w zakresie diagnozy i interwencji w przypadkach przemocy w rodzinie oraz współpracy w zespołach interdyscyplinarnych, a także poszerzenie wiedzy uczestników szkolenia na temat kompetencji poszczególnych instytucji i służb w obszarze przemocy w rodzinie. W 2009 r. zorganizowano też 9 kampanii informacyjno - edukacyjnych.

W pomocy ofiarom przemocy bardzo ważną rolę odgrywają także Lokalne Zespoły Interdyscyplinarne. W 2009 r. funkcjonowało 18 zespołów nadzorowanych przez powiaty, o 6 więcej niż rok wcześniej. Zespoły te tworzyły grupy profesjonalistów, którzy współpracują ze sobą w sposób skoordynowany co zapewnia skuteczne reagowanie na doniesienia o przemocy.

W 2009 r. wdrożono 7 programów skierowanych do 307 sprawców przemocy i 6 do 692 ofiar. Rok wcześniej zrealizowano 4 programy, których odbiorcami było 371 sprawców i 5 skierowanych do 224 ofiar przemocy.

Przemoc wobec dzieci jest zjawiskiem występującym w ostatnich czasach dosyć często. Uzyskane w badaniu wyniki wskazują na fakt, że na terenie 7 powiatów (z 10, które wzięły udział w badaniu) dzieci – ofiary przemocy oraz ich rodziny miały zapewnioną pomoc interwencyjną i terapeutyczną. W 2009 r. na terenie 3 powiatów funkcjonowały „Niebieskie Pokoje” – przyjazne miejsca, w których odbywają się przesłuchania najmłodszych ofiar lub świadków przemocy. Innym przedsięwzięciem z obszaru przemocy wobec dzieci podejmowanym na terenie powiatów była organizacja szkoleń. W 2009 r. zorganizowano

29 szkoleń, których beneficjentami było 279 przedstawicieli różnych grup zawodowych mających kontakt ze zjawiskiem przemocy stosowanej wobec dzieci. W roku 2008 przeprowadzono 16 szkoleń w których uczestniczyło 167 osób.

Rekomendacje:

- 1. Rekomenduje się rozwijanie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie powiatów gdzie ten problem jest zdiagnozowany.*
- 2. Należy kontynuować prowadzenie Procedury Niebieskiej Karty.*
- 3. Inicjowanie przeprowadzania na terenie powiatów szkoleń interdyscyplinarnych dla pracowników lokalnych instytucji działających w obszarze polityki społecznej.*
- 4. Wsparcie lokalnych samorządów w organizowaniu konferencji i innych kampanii informacyjno - edukacyjnych z obszaru przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym.*
- 5. Wzmocnienie działań interwencyjno - terapeutycznych skierowanych do dzieci – ofiar przemocy.*

W ramach „**Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2009 – 2013**” także Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku realizował zadania wynikające z założeń i celów w nim zapisanych. W 2009 roku głównym zadaniem było udzielanie wsparcia finansowego organizacjom pozarządowym i innym podmiotom realizującym zadania z obszaru polityki antyalkoholowej w formie dotacji.

Przeznaczone środki wykorzystano na:

- programy profilaktyczno terapeutyczne skierowane do dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych eksperymentujących lub uzależnionych od alkoholu i innych środków psychoaktywnych oraz ich rodzin min. na:** „Dziękuję nie piję”, „Zdrowa Rodzina”, „Sobotnie spotkania Świątlików”, „Poznaj siebie”, „Więcej wiem – mądrzej wybieram. Mamo! Tato! Zdobywajmy wiedzę razem”, „Różne ścieżki – wspólna droga!”, „Pragnę – BYĆ” – program profilaktyczny dla grup niskiego i wysokiego ryzyka”, „W zgodzie z samym sobą”.
- programy socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych przejawiających zachowania agresywne min. na:** „Zrzucić maskę bądź sobą”, „Kiedy dopada nas złość”, „Trening umiejętności kontroli zachowań dla dzieci i młodzieży ze środowisk dysfunkcyjnych i zagrożonych uzależnieniem”, „Trening Zastępowania Agresji dla osób

dorostych stosujących przemoc w rodzinie”, „*Uczę się i bawię*”, „*Kampania społeczna dotycząca agresji rówieśniczej Otwórz oczy*”, „*Życie bez agresji i przemocy*”.

- **kompleksową pomoc prawno – psychologiczną dla osób uwikłanych w przemoc min na:** „*Poradnictwo prawne i obywatelskie dla rodzin dotkniętych problemem przemocy w rodzinie*”
- **programy szkolne i pozaszkolne min. na:** „*Świetlica – bezpieczny zakątek*”, „*Ucz się i baw na półkoloniach letnich*”, „*Świetlica środowiskowa alternatywą wobec nudy*”, „*Nie czyn drugiemu, co Tobie niemiłe*”, „*Żyć zdrowo – działania profilaktyczne*” „*Uśmiechnij się – jutro może być lepiej*”.
- **warsztaty socjoterapeutyczne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, krzywdzeniu dziecka oraz agresji rówieśniczej min. na:** „*Ciepło, coraz cieplej*”, „*Wspólna sprawa – słuszny wybór!*”.

Ponadto ROPS przeznaczał środki na realizację zadań przez następujące jednostki: *Wojewódzki Ośrodek Profilaktyk i Terapii Uzależnień w Łomży, Specjalistyczny Psychiatryczny Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Suwałkach, Samodzielny Publiczny Psychiatryczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Choroszczy.*

Udzielone wsparcie finansowe przeznaczono na:

- **szkolenia:** *szkolenie przedstawicieli III sektora z zakresu realizacji zadań publicznych w trybie otwartych konkursów ofert, szkolenia skierowane do przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, pn. „Praca terapeutyczna z dzieckiem krzywdzonym i jego rodziną”, „Praca metodą Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych”.*
- **kampanie:** *zrealizowano kampanie profilaktyczną pn. „Sprawdź czy Twoje picie jest bezpieczne”, „Nie bądźmy obojętni”, edukacyjną pn., edukacyjno – profilaktyczną pn. „Szkoła Dobrego Wyboru”.*

W 2009 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej realizował także inne przedsięwzięcia wynikające z programów w zakresie profilaktyki uzależnień np. program szkoleniowy przygotowujący absolwentów szkół wyższych do pracy prewencyjnej, targi profilaktyczne pn. „Znajdź czas dla swojego dziecka” czy organizacja VII Podlaskich Dni Rodziny.

2.2 REALIZACJA ZAŁOŻEŃ „PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM NA LATA 2009 - 2013” NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO W 2009 ROKU.

Głównym celem „Programu przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009-2013” jest ograniczenie używania narkotyków i związanych z tym problemów społecznych i zdrowotnych na terenie województwa podlaskiego.

Realizacja Programu obejmuje trzy podstawowe obszary: profilaktykę, leczenie, rehabilitację i ograniczanie szkód zdrowotnych oraz badania, monitoring i ewaluację. Program swym działaniem obejmuje szereg grup docelowych, skierowany jest do osób używających narkotyki jak również do ogółu społeczeństwa, ale przede wszystkim do dzieci i młodzieży, w tym młodzieży z grup ryzyka. Realizacja Programu ma przyczynić się do ograniczenia problemów związanych z narkomanią w województwie podlaskim, a w szczególności do ograniczania używania narkotyków i związanych z tym problemów społecznych i zdrowotnych.

W badaniu czynny udział wzięło 110 samorządów gminnych (tj. 96% ogółu) oraz 2 z 3 miast grodzkich.

CELE STRATEGICZNE:

I. Zahamowanie tempa wzrostu popytu na narkotyki

Z danych uzyskanych w drodze badania wynika, że w roku 2009, 71% gmin (ze 110 gmin, które uczestniczyły w badaniu) uwzględniała problem narkomanii w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, w tym 45% jednostek uwzględniało również diagnozę rozpowszechnienia używania narkotyków. Przy diagnozie korzystano głównie z badań prowadzonych na terenie szkół (91%), 14 gmin wskazało na badania własne oraz 7 wskazało jako źródło dane statystyczne i inne. 62% gmin, których strategia obejmowała problematykę narkomanii uwzględniała również działania do realizacji w tym obszarze, natomiast 31% podało, że w obrębie własnej gminy nie planowało w/w działań. W 2 miastach grodzkich, które wzięły udział w badaniu ankietowym Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych uwzględnia problem narkomanii, obejmowała diagnozę rozpowszechnienia używania narkotyków opartą o dane statystyczne i badania ze szkół, a także planowano działania do realizacji.

Wyniki badania wskazują, że w 2009 roku wśród respondentów badania, 68 jednostek gminnych wspierało inicjatywy w zakresie uniwersalnej profilaktyki narkomanii, zaś 41 nie prowadziło takich działań. Programy profilaktyki uniwersalnej prowadzone były w 183 szkołach (wzrost o 7% w porównaniu z rokiem poprzednim) oraz przez 30 organizacji pozarządowych.

Nastąpił również wzrost w porównaniu do roku poprzedniego o 21, pozaszkolnych lokalnych projektów profilaktyki uniwersalnej. Szacunkowa liczba odbiorców tych programów wyniosła 13 989 osób i nieznacznie wzrosła (o 78 osób) w stosunku do 2008 roku. Dane z badania wskazują, że liczba przeprowadzonych szkoleń różnym grupom zawodowym realizującym zadania z zakresu przeciwdziałania narkomanii wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim z 34 do 42, a podana liczba osób uczestniczących w w/w szkoleniach kształtowała się na poziomie 390 osób.

Miasta grodzkie naszego województwa wspierały inicjatywy w zakresie profilaktyki uniwersalnej narkomanii między innymi poprzez zaangażowanie instytucji realizujących programy profilaktyki uniwersalnej, tj. coraz większej liczby szkół, aktywności organizacji pozarządowych, pozaszkolnych projektów profilaktyki uniwersalnej oraz szkoleń adresowanych do różnych grup zawodowych realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania narkomanii.

Z danych uzyskanych w drodze badania wynika, że jedynie 6% gmin oraz dwa miasta grodzkie, które udzieliły odpowiedzi, wspierało inicjatywy w zakresie selektywnej i wskazującej profilaktyki narkomanii. Spadła również liczba instytucji realizujących programy profilaktyki selektywnej z 12 w roku 2008 do 10 w roku 2009, zaś liczba organizacji pozarządowych utrzymywała się na tym samym poziomie na przełomie tych dwóch lat. Zmniejszyła się nieznacznie liczba lokalnych programów profilaktyki selektywnej z 15 w 2008 roku do 14 w roku 2009 oraz szacunkowa liczba odbiorców tychże programów z 841 do 819. Natomiast liczba przeprowadzonych szkoleń różnym grupom zawodowym realizującym zadania z zakresu selektywnej i wskazującej profilaktyki narkomanii wzrosła z 7 w 2008 do 13 w roku 2009. Jednocześnie zwiększyła się liczba osób uczestniczących w takich szkoleniach z 43 do 58 osób. Nastąpił także wzrost liczby rekomendowanych programów z 6 na 9.

Zebrane dane za 2009 rok wskazują, że na terenie 75 gmin województwa podlaskiego, liczba podmiotów zaangażowanych w realizację gminnego programu przeciwdziałania narkomanii zwiększyła się z 258 w roku 2008 do 269. W dwóch miastach grodzkich w 2009 roku programy przeciwdziałania narkomanii realizowały 22 podmioty. Jedna trzecia jednostek, biorących udział w badaniu nie udzieliła żadnej odpowiedzi.

Z analizy zgromadzonych danych wynika, że na terenie 42% gmin i 2 miast grodzkich, prowadzono działania mające na celu podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa na temat problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych i możliwości zapobiegania temu zjawisku. W porównaniu z 2008 rokiem nastąpił wzrost o 74 % szacunkowej liczby rozpowszechnianych materiałów informacyjno-edukacyjnych w gminach a w miastach grodzkich pozostał na takim samym poziomie. Na wyżej wymienione materiały gminy

wydatkowały 21 790 zł w 2008 roku a w roku 2009 - 43 927 zł. O 73% wzrosła liczba kampanii edukacyjnych prowadzonych na terenie ankietowanych jednostek. Zauważalne jest również natężenie współpracy z mediami w zakresie upowszechniania wiedzy na temat narkomanii i związanych z nią problemów. Ilość komunikatów, artykułów poświęconych tematyce narkomanii wzrosła o 22% na przełomie lat 2008/2009. W tym samym okresie w miastach grodzkich odnotowano większą liczbę wydarzeń w mediach związanych z tematyką narkomanii z 5 do 8.

W 2009 r. na terenie ankietowanych gmin odbyło się 8 szkoleń skierowanych do służb zajmujących się ograniczaniem podaży środków psychoaktywnych oraz 4 szkolenia dla liderów rówieśniczych. Nie organizowano natomiast szkoleń dla streetworkerów w gminach i miastach grodzkich województwa podlaskiego w omawianym okresie.

Rekomendacje:

- 1. Należy kontynuować wdrażanie problematyki przeciwdziałania narkomanii do gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz inicjować uwzględnianie tego zagadnienia w powstających lokalnych strategiach, a także uwzględnianie w strategiach diagnozy skali używania narkotyków celem dostosowania podejmowanych działań zapobiegawczych.*
- 2. Powinno się udzielać wsparcia lokalnym inicjatywom i działaniom profilaktycznym z zakresu profilaktyki uniwersalnej narkomanii. Rekomenduje się wdrażanie, stosownie do zdiagnozowanej specyfiki problemów występujących w środowisku lokalnym, metod profilaktyki w formie: pozaszkolnych projektów profilaktyki uniwersalnej oraz szkoleń różnym grupom zawodowym realizującym zadania z zakresu przeciwdziałania narkomanii.*
- 3. Należy zdiagnozować potrzebę podejmowania inicjatyw w zakresie selektywnej i wskazującej profilaktyki narkomanii, a następnie, odpowiednio je wdrażać. Kontynuować i rozwijać działania instytucji realizujących programy profilaktyki selektywnej.*
- 4. Aktywizacja lokalnych środowisk i podmiotów uprawnionych do realizacji zadań profilaktycznych w przeciwdziałanie narkomanii oraz kontynuacja dotychczasowego współdziałania w gminach, gdzie te podmioty już współpracują w tym zakresie.*
- 5. Prowadzenie działań mających na celu podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa na temat problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych i możliwości ich zapobiegania.*
- 6. Należy zdiagnozować potrzebę szkolenia dla pracowników ulicznych (streetworkerów) a następnie odpowiednio do potrzeb społeczności lokalnej wdrażać takie metody. Należy rozwijać system szkoleniowy służbom zajmującym się ograniczaniem podaży środków psychoaktywnych oraz liderom rówieśniczym.*

II. Poprawa stanu zdrowia i funkcjonowania społecznego osób uzależnionych od narkotyków oraz używających narkotyków w sposób szkodliwy

W wyniku niniejszego badania ustalono, że jedynie dwie gminy i jedno z miast na prawach powiatu, prowadziło działania mające na celu polepszenie jakości postępowania leczniczego, rehabilitacyjnego i programów ograniczania szkód zdrowotnych. W 2009 r. trzy jednostki (w tym 1 miasto grodzkie) na terenie woj. podlaskiego organizowało szkolenia i konferencje z zakresu leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych od narkotyków. Liczba zrealizowanych szkoleń i konferencji przez te gminy zwiększyła się o 9 w roku 2009 w porównaniu z rokiem poprzednim oraz wzrosła liczba uczestników tych spotkań i wysokość nakładów finansowych.

Tylko 5 gmin i 1 miasto grodzkie, podejmowało działania mające na celu wsparcie realizacji programów ograniczania szkód zdrowotnych a 103 jednostki gminne nie prowadziły takich działań. Na przełomie dwóch analizowanych lat, liczba realizowanych programów ograniczania szkód zdrowotnych utrzymywała się na takim samym poziomie i wynosiła 16. W porównaniu do 2008 r. wzrosła w 2009 r. o 24% szacunkowa liczba osób objętych programami ograniczania szkód zdrowotnych.

Na terenie 3 gmin w województwie i w jednym mieście na prawach powiatu prowadzone były programy reintegracji społecznej osób uzależnionych oraz osób, które ukończyły leczenie. W gminach realizowano te programy poprzez prowadzenie klubów, ośrodków wsparcia, punktów poradnictwa osobom uzależnionym. Jedynie w Suwałkach funkcjonowały 3 takie programy, w którym uczestniczyło 60 pacjentów (o 10 więcej niż w roku 2008). Wyniki badania wskazują, iż 2009 r. na terenie gmin województwa podlaskiego nie działały żadne organizacje pozarządowe funkcjonujące na rzecz reintegracji osób uzależnionych i ich rodzin, jedynie w Suwałkach działały dwa takie stowarzyszenia.

W obrębie 109 ankietowanych gmin i 1 mieście na prawach powiatu funkcjonowały w 2009 roku 4 ośrodki wsparcia dla osób uzależnionych – liczba ta nie zmieniła się w porównaniu z rokiem 2008.

Rekomendacje:

- 1. Wskazane jest prowadzenie działań mających na celu polepszenie jakości postępowania leczniczego, rehabilitacyjnego i programów ograniczania szkód zdrowotnych poprzez organizowanie szkoleń i konferencji z zakresu leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych od narkotyków.*
- 2. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań w kierunku wsparcia realizacji programów ograniczania szkód zdrowotnych poprzez aktywne włączanie się w rekomendowane programy.*

3. Należy zainicjować prowadzenie i wdrażanie programu reintegracji społecznej osób uzależnionych oraz osób, które ukończyły leczenie w województwie podlaskim przez aktywizację organizacji pozarządowych do działania na rzecz takich osób oraz zdiagnozować potrzebę funkcjonowania klubów, ośrodków wsparcia i punktów poradnictwa dla osób uzależnionych.

III. Wsparcie informacyjne realizacji wojewódzkiego programu przeciwdziałania narkomanii

Z danych uzyskanych w drodze badania wynika, że w roku 2009 jedynie cztery gminy ze 110 i dwa miasta grodzkie z 3 w województwie, biorących udział w badaniu, monitorowały problem narkotyków i narkomanii poprzez odnotowywanie zgłoszeń do leczenia bądź korzystanie z innych rodzajów pomocy i wsparcia. Gminy nie monitorowały rejestracji zgonów związanych z narkotykami oraz informacji o zakażeniach HIV i HCV wśród osób używających narkotyków drogą dożylną (jedynie w mieście Suwałki prowadzono w tym zakresie monitoring). Tylko w mieście Sejny zbierano informacje o cenach narkotyków.

Rekomendacje:

1. Należy monitorować w gminach problem narkotyków i narkomanii poprzez zbieranie danych i analizę:
- zgłoszeń do leczenia oraz korzystanie z innych rodzajów pomocy i wsparcia;
  - rejestrację zgonów związanych z narkotykami;
  - informację o zakażeniach HIV i HCV wśród osób używających narkotyków drogą dożylną;
  - informację o cenach narkotyków.

W 2009 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku w ramach realizacji „Programu przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009-2013” podejmował następujące działania profilaktyczne:

- 1) kampania profilaktyczna „**Dlaczego STOP narkotykom?**” – skierowana do dzieci i młodzieży podlaskich szkół z ukierunkowaniem na profilaktyczną pracę wychowawczą z uczniami na podstawie przekazu audiowizualnego oraz opracowanych konspektów programowych. Materiały edukacyjne (w formie płyt CD) zostały przekazane za pośrednictwem Podlaskiego Kuratorium Oświaty do 660 szkół z terenu województwa;
- 2) projekt „**Szkoła Dobrego Wyboru**”- realizowany w ramach programu „**STOP PATOLOGIOM**” wspólnie z Komendą Wojewódzką Policji w Białymstoku projekt miał charakter pilotażu i był ukierunkowany na działania szkoleniowe, w których uczestniczyło

- 37 nauczycieli/pedagogów z 26 szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich z trzech powiatów województwa podlaskiego;
- 3) program szkoleniowy pn.: **„Streetworking – praca środowiskowa w skupiskach młodzieżowych”** mający na celu przygotowanie studentów kierunków pedagogicznych do pracy środowiskowej z osobami eksperymentującymi, uzależnionymi od środków psychoaktywnych oraz podejmującymi zachowania ryzykowne w kierunku zakażeń wirusem HIV. Ogółem szkoleniem objęto 44 osoby;
  - 4) kampania społeczna **„Dopalacze mogą cię wypalić”** – kampania informacyjna zainicjowana przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii na Podlasiu została przeprowadzona w kontekście propagowania informacji o szkodliwości środków odurzających określanych mianem „dopalaczy”;
  - 5) w ramach realizacji „Wojewódzkich Obchodów Dnia Pamięci o Zmarłych na AIDS” zorganizowano **Memoriał - Koncert poświęcony pamięci zmarłych na AIDS**, zawierający elementy edukacyjne z zakresu problematyki HIV/AIDS;
  - 6) **szkolenie kuratorów sądowych pn.: „Wczesne rozpoznawanie i interwencja wobec osób eksperymentujących i uzależnionych od środków psychoaktywnych”** mające na celu dostarczenie wiedzy w zakresie narkomanii m.in. przyczyny sięgania po środki psychoaktywne, fazy, mechanizmy, rodzaje uzależnienia, formy pomocy oraz kształtowanie umiejętności motywowania i interwencji wobec osób eksperymentujących, uzależnionych i ich rodzin. Przedsięwzięciem objęto 200 kuratorów społecznych i zawodowych z terenu powiatu suwalskiego, augustowskiego i sejneńskiego.

2.3 REALIZACJA ZAŁOŻEŃ „PROGRAMU NA RZECZ POPRAWY WARUNKÓW ŻYCIA SPOŁECZNEGO I ZAWODOWEGO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM NA LATA 2009 – 2013” NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO W 2009 ROKU

Założeniem Programu jest dążenie do kompleksowych działań uwzględniających potrzeby fizyczne, psychiczne, społeczne i duchowe każdego niepełnosprawnego mieszkańca województwa podlaskiego oraz jego rodziny w zakresie: usług rehabilitacyjnych i pomocowych na poziomie pozwalającym osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom osiągnąć i utrzymać optymalny status społecznej i zawodowej niezależności, dostępu do środowiska fizycznego, informacji publicznej i środków komunikacji, edukacji na poziomie przedszkolnym, podstawowym, średnim, wyższym, a także w formach pozaszkolnych, zabezpieczenia socjalnego i środków utrzymania ze wskazaniem na własną aktywność zawodową i społeczną, dostępu do dóbr kulturalnych, religijnych, wydarzeń artystycznych, sportowych i rekreacyjnych oraz kształtowania pozytywnych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji i życzliwości wobec osób niepełnosprawnych.

Realizację założeń „Programu na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009 – 2013” deklorowało: 94% jednostek gminnych, 79% jednostek powiatowych i dwa miasta grodzkie.

CELE STRATEGICZNE:

I. Poprawa warunków życia społecznego osób niepełnosprawnych

Wyniki badania wskazują, że na terenie 19% gmin, ze 108 biorących udział w badaniu, dwóch miast grodzkich i 9 powiatów, funkcjonowały w 2009 roku placówki rehabilitacyjne przystosowane dla osób niepełnosprawnych. Dane uzyskane w badaniu wskazują, że liczba placówek wzrosła w gminach o 5 w porównaniu z 2008 rokiem. W miastach na prawach powiatu zaplecze to pozostało na takim samym poziomie, a w powiatach sytuacja nieznacznie się poprawiła – została utworzona w 2009 roku 1 placówka.

Z badania wynika, że w ciągu 2009 roku na terenie 27 gmin przeprowadzono łącznie 40 096 zabiegów rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych (2720 w mieście, co stanowiło 7% ogółu zabiegów a na wsi 37 376 tj. 93%). Jednostki powiatowe zgłosiły 91 954 zabiegów w miastach i 41 243 na wsi. W powiecie kolneńskim szacunkowa liczba wynosiła 11 100

ogółem (w mieście i na wsi). Spośród miast na prawach powiatu, miasto Łomża zgłosiło 2400 takich zabiegów.

Tylko nieliczne gminy i powiaty miały rozpoznanie w zakresie liczby pacjentów mogących skorzystać z rehabilitacji dla osób niepełnosprawnych. W 2009 roku na terenie 13 gmin było 10 141 takich osób a w 5 powiatach było 156 128 pacjentów. Sytuacja przedstawiona przez miasta grodzkie to 480 beneficjentów w jednym z tych miast.

Wyniki badania dowodzą, iż występuje problem z wczesną diagnozą i profilaktyką osób niepełnosprawnych. Jedynie 5 gmin, spośród 108 biorących udział w badaniu, wskazało 8 472 usług związanych z wczesną diagnozą i profilaktyką osób niepełnosprawnych oraz dwa powiaty wykazały 1565 takich usług.

W celu poprawy warunków do prowadzenia kompleksowej, ciągłej rehabilitacji osób niepełnosprawnych w 2009 roku gminy zakupiły 23 sztuk sprzętu służącego rehabilitacji osób niepełnosprawnych, jednostki powiatowe 66 sztuk sprzętu, a ankietowane miasto grodzkie doposażone zostało w 6 takich sprzętów.

Z danych uzyskanych w drodze badania wynika, że w roku 2009 na terenie gmin i powiatów województwa podlaskiego w lokalnych imprezach (m.in. konferencjach, imprezach masowych, prezentacjach, przeglądach artystycznych) uczestniczyło odpowiednio: 2 154 (w gminach) i 8 001 (w powiatach) osób niepełnosprawnych. Natomiast szacunkowa liczba w dwóch miastach na prawach powiatu to 3 716 osób.

W badanym roku w 8 gminach (na 62, które udzieliły odpowiedzi) przeprowadzono 11 konkursów ofert dla organizacji pozarządowych dotyczących działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Z 11 odpowiadających jednostek powiatowych, w 4 z nich ogłoszono po jednym takim konkursie a w mieście Suwałki 3 konkursy.

Spośród 104 jednostek, które aktywnie uczestniczyły w badaniu tylko w 15 gminach, w roku 2009 funkcjonowały Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ) a w 89 nie działały takie placówki. W zajęciach warsztatowych wzięło łącznie udział 397 osób niepełnosprawnych. Na przyjęcie do WTZ na terenie gmin oczekuje 16 osób. Sytuacja w tej kwestii na terenie 11 powiatów przedstawia się następująco: w 10 powiatach działało 12 WTZ, gdzie w zajęciach uczestniczyło 386 osób a 25 zapisanych jest na listę osób oczekujących. W dwóch miastach grodzkich funkcjonowały dwie takie placówki, gdzie na zajęcia uczęszczało 70 osób a na przyjęcie oczekuje 16 osób.

Na terenie 88 gmin, 10 powiatów i 2 miast grodzkich rozpowszechniano materiały informacyjne dotyczące problematyki niepełnosprawności tj. informatory, broszury, ulotki i biuletyny.

Jedno z pytań w ankiecie dotyczyło organizowania szkoleń w zakresie problematyki osób niepełnosprawnych dla pracowników samorządowych i pracodawców w województwie. 5 gmin ze 102 oraz 2 z 11 powiatów zadeklarowały, że organizowały szkolenia o w/w tematyce.

W wyniku niniejszego badania ustalono również, że jedynie w 10 gminach i w 1 powiecie organizowano szkolenia skierowane do służb socjalnych w zakresie systemowego wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin, mających na celu podnoszenie przez nich jakości świadczonych usług.

Rekomendacje:

- 1. Należy kontynuować a także podejmować nowe działania w celu poprawy dostępności placówek rehabilitacyjnych do potrzeb osób niepełnosprawnych na terenie gmin i powiatów.*
- 2. Należy rozwijać działania w sferze dostępności zabiegów rehabilitacyjnych, leczniczych i opiekuńczych na wsi w małych miastach i miejscach zamieszkania osób niepełnosprawnych.*
- 3. Powinno się zweryfikować przyczyny niskiego rozwoju dostępności do rehabilitacji osób niepełnosprawnych, a następnie podjąć działania w celu poprawy tej sytuacji.*
- 4. Rekomenduje się zwiększenie, we współpracy z powiatami, oferty usług związanych z wczesną diagnozą i profilaktyką osób niepełnosprawnych.*
- 5. Należy zweryfikować przyczyny niskiego rozwoju dostępności infrastruktury rehabilitacyjno – medycznej, aby stwarzać warunki do prowadzenia kompleksowej, ciągłej rehabilitacji dla osób niepełnosprawnych poprzez wsparcie doposażenia w sprzęt rehabilitacyjny.*
- 6. Kontynuacja na terenie powiatów i zwiększenie na terenie gmin działań mających na celu aktywizację osób niepełnosprawnych i współuczestnictwo tych osób w życiu społecznym, kulturalnym, sportowym.*
- 7. Należy promować i rozwijać współpracę samorządów gmin i powiatów z organizacjami pozarządowymi w zakresie działań na rzecz osób niepełnosprawnych.*
- 8. Rekomenduje się wsparcie funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej, a także stworzenie warunków do powstawania nowych.*
- 9. Należy zintensyfikować działania w zakresie poprawy dostępu osób niepełnosprawnych do informacji (broszur/informatorów).*
- 10. Organizacja szkoleń dla pracowników samorządowych i pracodawców z zakresu problematyki niepełnosprawności a także inicjowanie szkoleń skierowanych do służb socjalnych z lokalnych środowisk w zakresie systemowego wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin.*

II. Poprawa warunków życia zawodowego osób niepełnosprawnych

Ocena stopnia realizacji powyższego celu strategicznego została dokonana poprzez opisanie realizacji trzech celów operacyjnych: wyrównanie szans osób niepełnosprawnych w dostępie do edukacji, tworzenie warunków do rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych oraz stworzenie kompleksowego systemu informacyjnego obejmującego dane nt. warunków życia osób niepełnosprawnych województwie podlaskim.

Ankietowani zapytani zostali o działania podejmowane w celu poprawy dostępności obiektów użyteczności publicznej, placówek edukacyjnych do potrzeb osób niepełnosprawnych na terenie gmin i powiatów. Niewielki odsetek jednostek samorządowych z województwa podlaskiego w roku 2009 podnosił standard placówek i lokali na swoim terenie, dostosowując je do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością fizyczną. W 19% gmin udało się zlikwidować 26 barier np. przystosowano łazienki do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz usprawniono ciągi komunikacyjne, wymieniając drzwi na szersze w siedmiu salach lekcyjnych. W 7 powiatach usunięto 9 barier m.in. winda w centrum aktywizacji zawodowej, wykonano podjazdy do budynków, dostosowano łazienki do potrzeb osób niepełnosprawnych. Natomiast w 2 miastach grodzkich zlikwidowano 8 barier architektonicznych utrudniających dostęp osobom niepełnosprawnym na terenie przedszkola, szkół i gimnazjum.

Szkoły i placówki opiekuńczo-wychowawcze, wspierając rozwój dzieci i młodzieży, mają za zadanie ochronę zdrowia i stworzenie warunków do zdobycia wiedzy i umiejętności służących do pomocy niepełnosprawnym uczniom w kształtowaniu ich życiowej ścieżki. W 2009 roku w 8 gminach, na 95 udzielających odpowiedzi, zorganizowano 11 warsztatów edukacyjnych dla nauczycieli, psychologów szkolnych oraz szkolnych doradców zawodowych. W jednym powiecie na 10 odpowiadających i tylko w jednym mieście na prawach powiatu zorganizowano warsztaty edukacyjne w zakresie pomocy niepełnosprawnym uczniom w kształtowaniu ich ścieżki wykształcenia i kariery.

Według danych z 2002 roku w województwie podlaskim, zamieszkiwało około 156 000 osób niepełnosprawnych. Większość jednostek gminnych (62%) i powiatowych (82%) nie posiada rozpoznania o liczbie i strukturze wykształcenia osób niepełnosprawnych mieszkających na ich terenie.

Podjęcie działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych jest kluczowym elementem w zakresie poprawy warunków ich życia zawodowego. W 2009 roku na terenie 45 gmin, Powiatowe Urzędy Pracy posiadały 136 ofert pracy. Brak takich danych zgłosiło 55% jednostek gminnych. Powiaty zgłosiły 129 ofert (dane z 9 jednostek,

które udzieliły odpowiedzi). W dwóch miastach grodzkich do urzędów pracy zgłoszono 73 miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych.

Z danych uzyskanych w drodze badania wynika, że w roku 2009 pracowało 219 osób niepełnosprawnych na terenie 32 gmin ze 108, które uczestniczyły w badaniu. Ważny odnotowania jest fakt, że 76 samorządów gminnych nie posiadało bądź nie podało w/w danych. Tylko powiat kolneński podał, że na jego terenie pracowało 101 osób niepełnosprawnych, a dane te zostały przekazane przez 14 pracodawców z tego terenu. W mieście Łomża funkcjonowało 730 stanowisk pracy osobom posiadającym orzeczenie o stopniu niepełnosprawności.

Tworzenie miejsc pracy z uwzględnieniem kwalifikacji zawodowych, predyspozycji i potrzeb osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Urzędach Pracy jest istotną sprawą w procesie wdrażania ich w życie społeczne i zawodowe. Wyłącznie jedna gmina, spośród 108, które odpowiedziały na ankietę, opisała sytuację w zakładach pracy chronionej na swoim terenie. Dysponowały one dwoma miejscami pracy w roku 2009, a w 8 gminach zakłady z otwartego rynku pracy umożliwiały zatrudnienie 235 osobom niepełnosprawnym. Trzy jednostki powiatowe w zakładach pracy chronionej zgłosiły 12 miejsc pracy, a w zakładach z otwartego rynku pracy funkcjonowało 59 miejsc pracy. W mieście grodzkim zakłady pracy chronionej zapewniały 12 stanowisk pracy oraz 7 miejsc na wolnym rynku pracy.

W wyniku badania ustalono, że na terenie województwa podlaskiego w roku 2009 nie funkcjonował żaden Zakład Aktywności Zawodowej.

W celu zwiększenia dostępności do informacji na temat możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych wymagany jest rozwój współpracy jednostek pomocy społecznej z innymi instytucjami działającymi w tym obszarze. W analizowanym okresie odbywały się m.in. spotkania z organizacjami pracodawców i pracodawcami, promujące zatrudnienie osób niepełnosprawnych. Głównie organizowano je w miastach grodzkich - 196 spotkań, powiatach - 36 oraz 4 na terenie gmin.

O bezrobociu rejestrowanym wśród osób niepełnosprawnych możemy mówić na podstawie danych zbieranych z rejestru powiatowych urzędów pracy. Najwyższa zgłoszona przez ankietowane gminy stopa bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych wynosiła 18,9% w gminie Sejny a ponad 61% ankietowanych jednostek wskazało na brak danych. Wśród powiatów jedynie powiat hajnowski zgłosił 144 osoby zarejestrowane jako bezrobotne z orzeczonym stopniem niepełnosprawności. Pozostałe powiaty biorące udział w badaniu zgłosiły fakt, braku takich danych. W mieście grodzkim, które udzieliło odpowiedzi na to zapytanie, stopa bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych wynosiła 9,12%.

Rehabilitacja osób niepełnosprawnych oznacza zespół działań organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych zmierzających do osiągnięcia możliwie najwyższego poziomu funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej, a rehabilitacja zawodowa, według definicji zawartej w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz.U. z 2008 r., Nr 14, poz. 92 z późn. zm), ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskanie i utrzymanie odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy. Z bezpłatnych szkoleń organizowanych przez PUP może skorzystać osoba niepełnosprawna, która nie osiągnęła wieku emerytalnego i zarejestrowana jest w PUP jako osoba bezrobotna lub poszukująca pracy, niepozostająca w zatrudnieniu. Osoba ta musi spełnić przynajmniej jeden z poniższych warunków: nie posiada kwalifikacji zawodowych, konieczność zmiany lub uzupełnienia kwalifikacji związana jest z brakiem propozycji odpowiedniego zatrudnienia, utraciła zdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie.

W 2009 roku jedynie 17 gmin udzieliło odpowiedzi, iż organizowało szkolenia z zakresu zmiany kwalifikacji zawodowych, w których uczestniczyło 97 osób niepełnosprawnych analogicznie w 9 powiatach – 223 osób i w 2 miastach grodzkich - 34 osoby. Z usług poradnictwa zawodowego w roku 2009 w 21 gminach (na 108) skorzystało 311 osób niepełnosprawnych, w powiatach - 460 osób a w miastach grodzkich usługami poradnictwa objęto 111 osób.

Na pytanie: Czy na stronie internetowej Państwa gminy/powiatu w 2009 roku dostępne były broszury i informatory dla osób niepełnosprawnych twierdząco odpowiedziało jedynie 10 gmin, 8 powiatów i dwa miasta grodzkie.

Wyniki badania wskazują, że na terenie tylko 3% gmin, ze 108 biorących udział w badaniu, dwóch miast grodzkich i jednej trzeciej jednostek powiatowych, opracowywano analizy i raporty na temat sytuacji osób niepełnosprawnych w 2009 roku.

Rekomendacje:

- 1. Należy kontynuować a także podejmować nowe działania w celu poprawy dostępności obiektów użyteczności publicznej i placówek edukacyjnych do potrzeb osób niepełnosprawnych na terenie gmin i powiatów.*
- 2. Organizowanie warsztatów skierowanych do nauczycieli, psychologów szkolnych oraz szkolnych doradców zawodowych w zakresie pomocy niepełnosprawnym uczniom w kształtowaniu ich ścieżki wykształcenia i kariery.*

3. *Zwiększenie dostępu do informacji nt. możliwości kształcenia i podnoszenia kwalifikacji przez osoby niepełnosprawne oraz możliwości podejmowania przez nie zatrudnienia.*
4. *Podejmowanie działań sprzyjających dostosowywaniu i tworzeniu nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych przez pracodawców, w tym również organy administracji rządowej i samorządowej.*
5. *Rozpoznanie potrzeb w zakresie tworzenia zakładów aktywności zawodowej oraz wspieranie działań służących powstawaniu ich na terenie województwa.*
6. *Wskazane jest promowanie współpracy z organizacjami pracodawców i pracodawcami oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach zatrudniania osób niepełnosprawnych oraz promowanie pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne.*
7. *Stworzenie regionalnego systemu informacyjnego np. w formie serwisu internetowego, bazy danych.*
8. *Mając na uwadze występujące na terenie gmin i powiatów trudności w dostępie do danych o aktualnej liczbie, strukturze osób niepełnosprawnych, istnieje potrzeba prowadzenia badań, analiz i wydawania raportów o sytuacji osób niepełnosprawnych z poziomu gmin i powiatów.*

Zgodnie z założeniami „Programu na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009-2013” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku realizował i wspierał działania mające na celu kompleksowe zapewnienie potrzeb fizycznych, psychicznych, społecznych i duchowych niepełnosprawnych mieszkańców województwa podlaskiego oraz ich rodzin poprzez :

1. współpracę z organizacjami pozarządowymi – w ramach 3 edycji konkursów udzielono 63 dotacji na realizację zadań publicznych w zakresie działań na rzecz osób niepełnosprawnych w następujących obszarach:
  - wspieranie przedsięwzięć o charakterze integracyjnym skierowanych do osób niepełnosprawnych, między innymi takich jak: *IX Olimpiada Caritas dla osób niepełnosprawnych „Zwycięzę bo pokonam samego siebie”, „Trochę inni ale tacy sami” – integracja dzieci niepełnosprawnych z ich zdrowymi rówieśnikami; „Aktywni” – zajęcia świetlicowe kierowane do osób niewidomych i słabo widzących z terenu województwa podlaskiego; „Program aktywizacji sportowej zawodowej dzieci niepełnosprawnych, poprzez treningi i udział w zawodach w para ujeżdżaniu”, „XII Międzynarodowy Plener Twórców Niepełnosprawnych Przyroda Integracja Sztuka”;*
  - wspieranie rodzin z osobą niepełnosprawną (pomoc psychologiczna, prawna, rehabilitacja), w tym na finansowanie takich zadań jak: *„Razem” – organizowanie indywidualnej pomocy psychologicznej oraz punktu usług wolontariackich dla rodzin*

osób nowo ociemniałych i tracących wzrok z terenu województwa podlaskiego; „Wspieranie osób z chorobą Alzheimera i ich rodzin – opiekunów”, prowadzenie zajęć w świetlicy adaptacyjno – rehabilitacyjnej oraz dowóz dzieci na te zajęcia, „Edukacja osób wychowujących dziecko i młodzież niepełnosprawną”; „Bądźmy razem – twórczo, aktywnie, radośnie” – wspieranie przedsięwzięć o charakterze integracyjnym skierowanym do osób niepełnosprawnych oraz wspieranie rodzin z osobą niepełnosprawną poprzez świadczenie pomocy psychologicznej, prawnej, rehabilitacyjnej; poradnictwo prawne i obywatelskie dla rodzin z osobą niepełnosprawną;

- organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów, kadry i wolontariuszy zaangażowanych w proces rehabilitacji zawodowej lub społecznej osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących procesu integracji osób niepełnosprawnych w najbliższym środowisku, zwiększenia ich aktywności życiowej i zaradności osobistej oraz niezależności ekonomicznej, podnoszenia umiejętności pracy z osobami niepełnosprawnymi, w tym sprawowania nad nimi opieki i udzielania pomocy w procesie ich rehabilitacji prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć, które mają na celu nabywanie, rozwijanie i podtrzymywanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych, rozwijają umiejętności sprawnego komunikowania się z otoczeniem osób z uszkodzeniami słuchu, mowy, z autyzmem i z niepełnosprawnością intelektualną, usprawniają i wspierają funkcjonowanie osób z autyzmem i z niepełnosprawnością intelektualną w różnych środowiskach;
- prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich dyskryminacji;
- organizowanie i prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz włączania osób niepełnosprawnych w rynek pracy, w szczególności przez: doradztwo zawodowe, przygotowanie i wdrożenie indywidualnego planu drogi życiowej i zawodowej, prowadzenie specjalistycznego poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy, mających na celu przygotowanie do aktywnego poszukiwania pracy i utrzymania w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych;
- organizowanie lokalnych, regionalnych i ogólnopolskich imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych wspierających ich aktywność w tych dziedzinach;

- opracowanie, wydawanie publikacji, wydawnictw ciągłych oraz wydawnictw zwartych, stanowiących zamkniętą całość, w tym na nośnikach elektromagnetycznych i elektronicznych dotyczących problematyki związanej z niepełnosprawnością, kierowanych do osób niepełnosprawnych – w tym publikowanych drukiem powiększonym, pismem Braille’a lub publikowanych w tekście łatwym do czytania.
2. Inne działania :
- organizowano festyny integracyjne, pikniki w ramach VII Podlaskich Dni Rodziny;
  - przeprowadzono szkolenie pn. „Seksualność osób niepełnosprawnych” dla pracowników Środowiskowych Domów Samopomocy oraz Ośrodków Wsparcia z województwa podlaskiego;
  - współorganizowano przy współpracy z Komendą Wojewódzką Policji w Białymstoku finał wojewódzkiego konkursu pn. „Nasze Bezpieczeństwo” ;
  - wspólnie ze Stowarzyszeniem „Szansa” w Zambrowie zorganizowano Przegląd Artystyczny Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej;
  - zorganizowano wraz z Fundacją Aktywnej Rehabilitacji „II Piknik Integracyjny” dla osób na wózkach inwalidzkich i ich rodzin;
  - przeprowadzono „Warsztaty audiowizualne” dla osób niepełnosprawnych ruchowo z województwa podlaskiego;
  - rozpowszechniano broszury, informatory o prawach osób niepełnosprawnych oraz czasopismo „Integracja”.

2.4 REALIZACJA ZAŁOŻEŃ PROGRAMU W ZAKRESIE POMOCY SPOŁECZNEJ I POLITYKI PRORODZINNEJ W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM NA LATA 2009 - 2013 REALIZOWANYCH PRZEZ JEDNOSTKI GMINNE I POWIATOWE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

W drodze badania ankietowego zebrano 112 ankiet wysłanych do 118 samorządów gminnych województwa podlaskiego, co stanowi 95% i 11 ankiet, czyli 78 % z jednostek powiatowych. Z założeń programu wynika, że jednostki gminne i powiatowe powinny podejmować kompleksowe działania w obszarze pomocy społecznej, służące mieszkańcom Podlasia w przewycięzaniu trudnych sytuacji życiowych i podnoszeniu poziomu życia ludności. Badanie skierowane do jednostek działających w gminach i powiatach miało na celu zbadanie aktywności tych jednostek w realizowaniu i wdrażaniu tego typu działań.

CELE STRATEGICZNE:

I. Wdrażanie aktywnej polityki społecznej
--

Identyfikacja i badanie stopnia natężenia problemów społecznych występujących w środowiskach lokalnych stanowi jedno z ważniejszych zadań jednostek gminnych i powiatowych. Diagnoza rozmiaru problemów oraz ich analiza wyznaczają dla samorządów główne kierunki działań które mają służyć przeciwdziałaniu skutkom zagrożeń.

Z analizy danych uzyskanych w badaniu wynika, że na terenie 80 gmin, 2 miast grodzkich i 5 powiatów województwa podlaskiego (z ogółu tych, które wzięły udział w badaniu) w 2009 r. dokonywano identyfikacji i badania stopnia natężenia problemów społecznych w środowisku lokalnym. Na terenie gmin najczęściej badano takie problemy społeczne jak: bezrobocie (77 gmin dokonywało identyfikacji tego problemu), ubóstwo (55 gmin), alkoholizm (52 gmin) i bezradność (35 gmin). Najrzadziej gminy identyfikowały problem bezdomności i narkomanii. Miasta grodzkie i samorzady powiatowe monitowały najczęściej problem bezrobocia i ubóstwa. W powiatach analizowano również aspekt przemocy w rodzinie, bezradności i niepełnosprawności.

Identyfikacja skali problemów społecznych na terenie funkcjonowania jednostek pomocy społecznej pozwala wyodrębnić grupy osób najbardziej dotkniętych problemami oraz stanowi wytyczne do podejmowania działań zmierzających do złagodzenia lub rozwiązania sytuacji problemowych. Uogólniając można stwierdzić, że największym zidentyfikowanym problemem

społecznym gmin i powiatów w 2009 r. było bezrobocie, które w konsekwencji prowadzi do wielu negatywnych skutków.

Jednym z zadań samorządów gminnych i powiatowych jest tworzenie, prowadzenie i aktualizowanie baz danych dotyczących obszaru funkcjonowania instytucji podejmujących działania w zakresie pomocy społecznej. W 2009 r. 66 gmin (w tym 2 miasta grodzkie) i 10 powiatów (z 11 biorących udział w badaniu) prowadziło bazę instytucji pomocy społecznej funkcjonujących w ich środowisku.

Jedną z form inicjatyw lokalnych na terenie gmin i powiatów jest tworzenie forów dyskusyjnych. Z badania wynika, że tylko w 3 gminach województwa podlaskiego (*GOPS Płaska, GOPS Szepietowo, MOPS Wysokie Mazowieckie*) w 2009 r. funkcjonowały fora złożone z podmiotów polityki społecznej i organizacji działających na rzecz osób korzystających z pomocy społecznej. Zrealizowano łącznie 7 spotkań. Na terenie miast grodzkich i powiatów w badanym okresie nie podejmowano tego typu działań.

Analizując dane liczbowe uzyskane w drodze badania stwierdza się, że w 2009 r. 5 gmin prowadziło szkolenia skierowane do lokalnych środowisk w zakresie potrzeb i możliwości zakładania stowarzyszeń, fundacji itp. Na terenie tych gmin zorganizowano łącznie 8 tego typu szkoleń, w których uczestniczyło 80 osób. Miasta grodzkie i powiaty w 2009 r. nie organizowały takich szkoleń.

Istotnym elementem służącym wzmocnieniu działań na rzecz pomocy społecznej jest tworzenie i wdrażanie przez samorzady nowych programów z zakresu polityki i pomocy społecznej. W 2009 r. 26 gmin (w tym 2 miasta grodzkie) i 6 powiatów realizowało na swoim terenie innowacyjne programy. W gminach były to takie programy jak: *Odnaleźć Siebie, Program Pomocy Osobom i Rodzinom w Zapobieganiu Bezdomności, Kobieta Sukcesu, Lepsze Jutro – od bierności do aktywności, EFS nowa droga do sukcesu itp.* W powiatach były to natomiast takie programy jak: *Służby Społeczne Przyjaciela Rodzin, Program Pomocy Dziecku i Rodzinie, Integracja Rodzin Przemocowych, Wokół Tradycji, Akademia Dobrego Dziecka itp.*

Role pomocy społecznej jest niesienie pomocy i stwarzanie poczucia bezpieczeństwa socjalnego osobom najbardziej potrzebującym. Służyć temu powinna dobrze funkcjonująca baza materialna, instytucjonalna oraz wykwalifikowana kadra służb społecznych. Dokonujące się zmiany dotyczące roli pomocy społecznej oraz sposobów rozwiązywania problemów wymagają systematycznego kształcenia i doskonalenia umiejętności kadr instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów z nią współpracujących. Niezbędnym warunkiem prowadzenia skutecznej polityki społecznej jest szkolenie pracowników i podnoszenie ich kwalifikacji. W roku 2009 w województwie podlaskim ze 104 gmin (w tym 2 miast grodzkich) 455 pracowników jednostek

pomocy społecznej uczestniczyło w 850 szkoleniach organizowanych dla kadr pomocy społecznej. Natomiast z 11 samorządów powiatowych uczestniczyło 102 pracowników w 85 szkoleniach.

W 2009 r. 208 pracowników z 95 gmin (w tym 2 miast grodzkich) podnosiło swoje kwalifikacje w systemie kształcenia służb społecznych, uczestnicząc np. w studiach podyplomowych bądź szkoleniach certyfikowanych oraz z 8 powiatów kwalifikacje podwyższyło 15 pracowników.

Skuteczność działań w zakresie niesienia pomocy społecznej w znacznej mierze zależy od współpracy pomiędzy jednostkami pomocy społecznej i podmiotami pozarządowymi. W 2009 r. 60 gmin, 1 miasto grodzkie i 11 jednostek powiatowych uchwaliło program współpracy z organizacjami pozarządowymi. Organizacje pozarządowe stanowią znaczący element polityki społecznej, wspierają wykonywanie zadań przez publiczny i prywatny sektor, jednocześnie stanowiąc bazę dla rozwoju społeczności lokalnych.

Na terenie 17 gmin (w tym 1 miasta grodzkiego) w 2009 roku odbyło się 35 konferencji, seminariów z udziałem partnerów społecznych tj. organizacji pozarządowych, instytucji współpracujących itp., zaś na terenie 8 powiatów miało miejsce 14 takich spotkań.

Z uzyskanych informacji wynika, że 4 jednostki gminne i 3 powiatowe zlecały zadania z zakresu pomocy społecznej organizacjom pozarządowym. Miasta grodzkie nie zlecały takich zadań innym jednostkom. Samorządy najczęściej zlecały organizacjom pozarządowym następujące zadania:

- usługi opiekuńcze dla osób starszych i niepełnosprawnych,
- organizacja kolonii letnich dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych,
- działania z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Na terenie powiatów zlecano zadania takie jak:

- prowadzenie placówki opiekuńczo – wychowawczej,
- utworzenie i prowadzenie Powiatowego Ośrodka Wsparcia dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi,
- szkolenie sprawców przemocy.

W 10 gminach z 87 (w tym 2 miastach grodzkich), które udzieliły odpowiedzi wskazano na następujące zadania zlecane ngo:

- organizowanie opieki pielęgnacyjnej np. socjalnej i medycznej,
- spotkania z seniorami i środowiskami kombatanckimi,
- finansowanie kolonii terapeutycznych ,
- prowadzenie świetlicy środowiskowej,

- organizacja i finansowanie wycieczki dla dzieci,
- dopłata na dożywianie dzieci,
- organizacja letniego wycieczki,
- wspieranie działań mających na celu udzielenie pomocy rzeczowej rodzinom i osobom ubogim,
- wspieranie organizacji kolonii wycieczkowych dzieciom ze środowisk ubogich,
- wspieranie akcji zbiorów żywności i jej dystrybucji na rzecz osób ubogich,
- wspieranie poradnictwa obywatelskiego na rzecz klientów pomocy społecznej,
- wspieranie działań do tworzenia warunków dla rozwoju aktywności i samodzielności ludzi starszych,
- wspieranie prowadzenia stołówki świadczącej usługi dożywiania osób ubogich.

W powiatach środku finansowe przekazywane organizacjom pozarządowym wydatkowane głównie na:

- prowadzenie Domów Pomocy Społecznej i Warsztatu Terapii Zajęciowej i Ośrodka Wsparcia,
- rehabilitację osób niepełnosprawnych,
- szkolenie sprawców przemocy.

Rekomendacje:

- 1. Należy kontynuować działania w zakresie identyfikacji i analizy stopnia natężenia problemów społecznych na terenie gmin i powiatów oraz aktywizować te gminy i powiaty, które nie prowadzą monitoringu problemów do prowadzenia takich działań w swoim środowisku lokalnym.*
- 2. Zwiększenie nacisku na tworzenie i aktualizację na terenie gmin i powiatów ogólnodostępnych baz danych o instytucjach pomocy społecznej.*
- 3. Należy dostosować liczbę forów dyskusyjnych stosownie do zdiagnozowanych potrzeb.*
- 4. Należy zdiagnozować potrzebę prowadzenia szkoleń skierowanych do lokalnych środowisk w zakresie zakładania stowarzyszeń i fundacji.*
- 5. Wspieranie lokalnych instytucji w organizowaniu szkoleń z obszaru tworzenia stowarzyszeń i fundacji.*
- 6. Należy zintensyfikować działania z obszaru tworzenia nowych programów dotyczących polityki społecznej.*
- 7. Należy kontynuować prowadzenie szkoleń dla pracowników jednostek pomocy społecznej.*

8. *Należy kontynuować działania podnoszące kompetencje pracowników na terenie gmin i zwiększyć ilość takich działań skierowanych do pracowników placówek pomocy społecznej na terenie powiatów.*
9. *Aspektem warunkującym wysoką skuteczność podejmowanych działań w zakresie pomocy społecznej jest współpraca z innymi podmiotami realizującymi podobne zadania. Należy więc zwiększyć zakres współpracy podmiotów gminnych i powiatowych z innymi instytucjami.*
10. *Należy wspierać działania samorządów w podejmowaniu działań z udziałem partnerów społecznych.*
11. *Należy zaangażować lokalne instytucje, zarówno gminne jak i powiatowe (administracje publiczną) do większej współpracy z organizacjami pozarządowymi.*

II. Systemowa pomoc osobom i rodzinom

Zmieniająca się rzeczywistość a wraz z nią pojawiające się nowe problemy społeczne stanowią zagrożenia dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i wymagających profesjonalnego wsparcia. Niedostateczny rozwój aktywnych form wspierania osób zagrożonych dezintegracją społeczną może spowodować wykluczenie tych osób. Kumulacja nowych problemów społecznych powoduje konieczność specjalistycznego szkolenia kadr pomocy społecznej. Głównie dotyczy to pracowników bezpośrednio pracujących z klientem. Z przeprowadzonego badania wynika, że na terenie 11 gmin, 1 miasta grodzkiego i 8 powiatów w 2009 r. organizowano szkolenia kadr pomocy społecznej w zakresie wspomaganie rodziny.

Jednym z głównych celów pomocy społecznej jest wsparcie osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, zapewnianie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym problemami. Ważnym elementem jest rozwijanie form opieki zastępczej. W 2009 roku 10,7% ogółu badanych, czyli 12 jednostek (w tym: w 4 samorzady gminne, 2 miasta grodzkie i 6 powiatów) województwa podlaskiego organizowało imprezy promujące rozwój różnorodnych form rodzinnej opieki zastępczej.

Ponadto realizowane były programy pomocowe, działania bądź inne formy wsparcia dla osób starszych. Na terenie 30 gmin, 2 miast grodzkich i 3 powiatów w 2009 r. podejmowano następujące działania na rzecz osób starszych:

- realizowano projekty np. *Mam zdrowie, bo dbam o nie,*
- wspieranie funkcjonowania Klubów Seniora, Klubu Osób Złotej Jesieni,
- organizowanie imprez tj. Dzień Seniora, Dzień Inwalidy, Wigilia dla Osób Starszych, Dzień Dziadka i Babci, Walentynki, Dzień Kobiet,

- spotkania jubileuszowe, integracyjne, okazjonalne,
- uniwersytet III wieku,
- pomoc w formie usług opiekuńczych,
- zajęcia tj. kursy tańca, spotkania z książką, wycieczki itp.

Rekomendacje:

1. *Należy zdiagnozować potrzebę prowadzenia na terenie gmin i powiatów szkoleń w zakresie wspomagania rodziny, a następnie zwiększyć bądź utrzymać na tym samym poziomie organizacje inicjatyw w tym zakresie.*
2. *Zapewnienie warunków do organizowania i rozwijania rodzinnych form opieki zastępczej.*
3. *Należy zwiększyć dostępność usług w zakresie wsparcia osób starszych.*

Działania z zakresu pomocy społecznej w województwie podlaskim na mocy ustawy realizowane są przez jednostki wszystkich szczebli samorządu terytorialnego. Na szczeblu województwa wykonuje je Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Jednym z zadań Ośrodka jest opracowywanie programów wojewódzkich a następnie realizacja zadań z nich wynikających.

W 2009 r. ROPS realizował zadania wynikające z założeń i celów „Programu w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013”. Głównymi zadaniami Ośrodka realizowanymi w 2009 r. to udzielanie dotacji finansowych podmiotom na wsparcie działań przez nie prowadzonych.

Realizując „Program w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013” udzielano dotacji na następujące działania:

- **organizację szkoleń i konferencji pn.:** „Rodzina zastępcza dla dzieci bez przyszłości”, „Aby było łatwiej wychować czyli kochać i wymagać”, konferencji dotyczącej problematyki z zakresu polityki społecznej i obchodów 90 – lecia TPD oraz inaugurację działalności Centrum Interwencji Kryzysowej, „Praca metodą Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych”;
- **realizację programów:** „Bezpieczny przedszkolak”, „Bezpieczne wakacje”, „Bezpieczna droga do szkoły”, „Nie ufaj bezgranicznie”;
- **inne działania tj.:** organizacja obchodów VII Podlaskich Dni Rodziny, zakup wyprawek dla dzieci z rodzin będących w trudnej sytuacji materialnej z terenu województwa podlaskiego.

W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi środki z dotacji przeznaczone głównie na takie zadania jak:

- **wsparcie dzieci z rodzin wielodzietnych i ubogich zagrożonych wykluczeniem społecznym:** „Wspólnie z nami zamiast na ulicę”, „Spełniamy marzenia”, „Systemowa pomoc dziecku i rodzinie zagrożonej wykluczeniem społecznym”, „Ferie zimowe z uśmiechem”, „Nie nudź się”, „Moje wymarzone wakacje”, „Mikołaj tuż, tuż.....”, „Spełniamy marzenia dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych poprzez organizację wypoczynku letniego - „...od Bałtyku do Tatr”, „Zimowisko – klanzowisko”, „Letnia Szkoła Liderów”, „Ciekawe ferie – wyrównanie szans”, „Obóz pod żaglami – wspieranie rodzin wielodzietnych i wielopokoleniowych”, „Wspieranie wypoczynku dzieci i młodzieży z rodzin ubogich podczas ferii zimowych”, „Organizacja wakacyjnego wypoczynku dzieciom z rodzin wielodzietnych i będących w trudnej sytuacji materialnej i życiowej”, „Wspieranie rodzin wielodzietnych i wielopokoleniowych – Akademia Talentów”, „Wypoczynek letni dla dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych patologią”;
- **działania na rzecz osób starszych:** „Prowadzenie punktu informacyjno – doradczego dla starszych osób niewidomych i słabo widzących z terenu województwa podlaskiego”;
- **innowacyjne działania:** „Innowacyjne formy wsparcia dla rodzin, dzieci, młodzieży oraz osób starszych”, „Zimowa akademia wolontariuszy – Sztuka animacji czasu wolnego”.

ZAKOŃCZENIE

Nieodzownym elementem towarzyszącym wdrażaniu programów wojewódzkich jest ich monitorowanie i ocena osiągniętych rezultatów w celu zweryfikowania założonych kierunków i skuteczności przyjętych działań w poszczególnych celach operacyjnych. Zebrane informacje po pierwszym roku od momentu ich realizacji pozwolą na bieżące śledzenie stopnia wykonania założonych rezultatów działań w ramach poszczególnych programów oraz wprowadzenie ewentualnych korekt lub zmian.

W drodze badania kwestionariuszowego uzyskano dane na temat realizacji przez samorządy gminne i powiatowe oraz miasta grodzkie zadań wynikających z czterech programów dotyczących pomocy społecznej, działań podejmowanych na rzecz osób niepełnosprawnych oraz uzależnień tj. zjawiska alkoholizmu i narkomanii. Większość badanych jednostek aktywnie uczestniczyła w badaniu. Zwrotne kwestionariusze ankiet odesłane zostały łącznie przez 90,3% respondentów.

Reasumując można stwierdzić, że w 2009 roku na terenie województwa podlaskiego samorządy gminne i powiatowe realizowały szereg działań wynikających z założeń czterech omawianych programów.

Z analizy odpowiedzi ankietowych wynika, że założenia programu w zakresie zjawiska alkoholizmu realizowane na szczeblu lokalnym w znacznym stopniu zależą od skali problemu na danym terenie. Z Monitoringu „**Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2009 – 2013**” dowiadujemy się, że tylko na terenie nielicznych gmin zwiększono dostępność świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji. W wyniku badania ustalono, że wzrosła liczba realizowanych programów terapeutycznych oraz ich odbiorców. Podniesiono również wielkość środków finansowych przeznaczonych na realizację programów przeznaczonych dla osób uzależnionych o alkoholu, współuzależnionych i ich rodzin. W 2009 roku niewiele samorządów gminnych podejmowało działania na rzecz modernizacji bazy placówek leczenia osób uzależnionych oraz wspierało powstawanie nowych placówek. Żadna z gmin nie prowadziła w zakładach penitencjarnych programów edukacyjno - terapeutycznych skierowanych do osób osadzonych - uzależnionych od alkoholu. Tylko pojedyncze gminy finansowały programy edukacyjno - terapeutyczne prowadzone z osobami uzależnionymi od alkoholu opuszczającymi zakłady karne oraz podejmowały edukację pracowników służby zdrowia w zakresie stosowania metody wczesnej diagnozy i krótkiej interwencji wobec pacjentów nadużywających alkoholu. Dowiadujemy się również, że prawie co 3 gmina podejmowała współpracę między zakładami leczenia odwykowego a placówkami

podstawowej opieki zdrowotnej w zakresie przekazywania informacji, konsultacji w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i współuzależnienia, objęcia szczególną opieką medyczną dzieci alkoholików.

Należy podkreślić, że tylko pojedyncze gminy w 2009 realizowały programy psychoedukacyjne dla obecnych i przyszłych kierowców, programy psychoedukacyjne dla osób ubiegających się o prawo jazdy, programy dla kierowców, którym zatrzymano prawo jazdy za prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu i innych środków psychoaktywnych oraz programy skierowane do osób wychodzących z bezdomności.

Niewątpliwie ważnym odnotowania wydaje się być fakt, że zdecydowana większość gmin realizowała na swoim terenie w 2009 roku programy profilaktyczne skierowane do środowiska szkolnego. Ponad połowa ankietowanych gmin zrealizowała na swoim terenie zadania z zakresu przemocy w rodzinie. W porównaniu do roku 2008 wzrosła liczba prowadzenia Niebieskich Kart, liczba konferencji i kampanii informacyjno - edukacyjnych, ponad dwukrotnie wzrosła liczba programów skierowanych do osób doznających przemocy a także do osób stosujących przemoc. Nieliczne gminy zapewniały pomoc interwencyjną i terapeutyczną dla dzieci – ofiar przemocy w rodzinie. Warto podkreślić, że w 2009 roku gminy bardzo aktywnie nawiązywały współpracę z instytucjami, organizacjami, stowarzyszeniami, osobami fizycznymi zajmującymi się rozwiązywaniem problemów alkoholowych. W porównaniu do roku 2008 wzrosła liczba wspólnie realizowanych działań. W przeprowadzonym badaniu niespełna połowa ankietowanych gmin wykazała, że w 2009 roku prowadziła na swoim terenie monitoring problemów alkoholowych i problemów dotyczących przemocy w rodzinie.

Dokonując monitoringu działań realizowanych przez jednostki powiatowe w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie dowiadujemy się, że tylko 7 z 10 ankietowanych powiatów podejmowało w 2009 roku działania w tym zakresie. W wyniku badania ustalono, że w porównaniu do roku 2008 nieznacznie wzrosła liczba prowadzonych Niebieskich Kart, liczba lokalnych zespołów interdyscyplinarnych, liczba programów skierowanych do sprawców i ofiar przemocy. Wzrosła też liczba szkoleń dotyczących przemocy wobec dzieci skierowanych do różnych grup zawodowych mających kontakt ze zjawiskiem przemocy.

Podsumowując monitoring realizacji **„Programu przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013”** na terenie województwa podlaskiego w 2009 r. należy podkreślić, iż coraz więcej jednostek samorządowych uwzględnia problem narkomanii w strategii rozwiązywania problemów społecznych. Nastąpił wzrost, w porównaniu do roku poprzedniego, liczby programów realizowanych w szkołach oraz wzrosła liczba

pozaszkolnych lokalnych projektów profilaktyki uniwersalnej. Badanie dowiodło, iż niewiele gmin wspierało inicjatywy w zakresie selektywnej i wskazującej profilaktyki narkomanii. W porównaniu do 2008 r. w analizowanym okresie spadła liczba lokalnych programów profilaktyki selektywnej oraz instytucji je realizujących. Postrzegając narkomanię jako zjawisko społeczne oraz dla podniesienia jakości programów profilaktycznych, samorządy większy nacisk położyły na organizację szkoleń różnym grupom zawodowym realizującym zadania z zakresu selektywnej i wskazującej profilaktyki narkomanii. Nastąpił także wzrost liczby rekomendowanych programów.

Wyraźnie widać też, że lokalne samorządy zintensyfikowały działania w kierunku podniesienia poziomu wiedzy społeczeństwa na temat problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych i możliwości zapobiegania zjawisku.

Nadal jednak problemem pozostaje słaba organizacja leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych. Niewiele samorządów prowadziło działania mające na celu polepszenie jakości postępowania leczniczego, rehabilitacyjnego i programów ograniczania szkód zdrowotnych oraz działania w zakresie poprawy stanu zdrowia i funkcjonowania społecznego osób uzależnionych od narkotyków. Należy podkreślić, że na terenie nielicznych gmin monitorowano problem narkotyków i narkomanii poprzez odnotowywanie zgłoszeń do leczenia bądź korzystanie z innych rodzajów pomocy i wsparcia.

Analiza realizacji założeń **„Programu na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009 – 2013”** na terenie województwa podlaskiego w 2009 roku dowodzi, że nastąpił nieznaczny wzrost liczby placówek służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych.

Tylko nieliczne gminy i powiaty miały rozpoznanie w zakresie liczby osób niepełnosprawnych potrzebujących rehabilitacji. Wskazać również należy na występujący brak programów wczesnej diagnozy i profilaktyki osób niepełnosprawnych, jedynie 5 % respondentów wykazało usługi związane z wczesną wykrywalnością wad i uszkodzeń.

Kwestią, którą warto podnieść, podsumowując wyniki przeprowadzonego badania jest niedoceniona rola pomocnicza organizacji pozarządowych. Podmioty te mogłyby podjąć wiele zadań, których gminy i powiaty nie są w stanie samodzielnie realizować. Powyższą kwestię potwierdzają też wyniki badania - tylko 10% jednostek samorządowych współpracowało z trzecim sektorem, ogłaszając otwarte konkursy ofert dla organizacji pozarządowych, dotyczące działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Badanie dowiodło również, że na terenie województwa występuje zbyt mała liczba WTZ w stosunku do potrzeb (liczba oczekujących w 2009 r. wynosiła 57 osób, dane z 27 ankietowanych jednostek).

Większość samorządów realizowała działania w zakresie podniesienia poziomu świadomości osób niepełnosprawnych o przysługujących im prawach i obowiązkach poprzez rozpowszechnianie materiałów informacyjnych dotyczące problematyki niepełnosprawności tj. informatory, broszury, ulotki i biuletyny.

W ramach poprawy warunków życia zawodowego osób niepełnosprawnych liczne samorządy podnosiły standard placówek i lokali na swoim terenie, likwidując bariery architektoniczne i dostosowując je do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością fizyczną. Organizowano warsztaty edukacyjne dla nauczycieli, psychologów szkolnych oraz szkolnych doradców zawodowych. Niezwykle ważną zmienną w odniesieniu do problematyki niepełnosprawności jest wykształcenie. W grupie osób niepełnosprawnych utrzymuje się niższy poziom wykształcenia. Trudności w zdobyciu lub uzupełnieniu kwalifikacji podyktowane są często problemami zdrowotnymi.

Brak zintegrowanej i ogólnie dostępnej bazy danych powoduje, że jednostki samorządowe dysponują wyrywkową, fragmentaryczną wiedzą na temat aktualnej liczby, struktury i problemów osób niepełnosprawnych na terenie gminy czy powiatu. Taka sytuacja może wpływać niekorzystnie na identyfikację lokalnych problemów, planowania i podejmowania działań w tym obszarze.

W wyniku badania ustalono, że występowała trudna sytuacja w zakresie możliwości podjęcia pracy w zakładach pracy chronionej. Ponadto na terenie województwa podlaskiego w roku 2009 nie funkcjonował żaden Zakład Aktywności Zawodowej. W celu zwiększenia dostępności do informacji, na temat możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych, organizowano głównie w powiatach i miastach grodzkich spotkania z organizacjami pracodawców i pracodawcami, promujące zatrudnienie osób niepełnosprawnych.

Reasumując wnioski z monitoringu dotyczące **obszaru pomocy społecznej** dowiadujemy się, że 66% wszystkich samorządów, zarówno gminnych jak i powiatowych dokonywało na swoim terenie w 2009 roku identyfikacji i badania stopnia natężenia problemów społecznych. Największym problemem społecznym występującym na terenie województwa podlaskiego w 2009 roku było bezrobocie. Ponad połowa ankietowanych gmin i większość powiatów prowadziło na swoim terenie bazę instytucji pomocy społecznej. Tylko pojedyncze samorządy tworzyły na swoim terenie fora dyskusyjne złożone z podmiotów polityki społecznej i organizacji działających na rzecz osób korzystających z pomocy społecznej, prowadziły szkolenia skierowane do lokalnych środowisk w zakresie możliwości tworzenia i zakładania stowarzyszeń, fundacji itp. Tylko niektóre gminy i powiaty wdrażały na swoim terenie nowe programy z zakresu polityki społecznej. Wnioski z badania wskazują na fakt, że na terenie

większości samorządów prowadzone były w 2009 roku szkolenia kadr pomocy społecznej. Znaczna liczba pracowników podniosła swoje kwalifikacje. Niespełna połowa samorządów podejmowała współpracę w zakresie pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi. Tylko nieliczne jednostki zlecały wykonywanie zadań organizacjom trzeciego sektora.

Informacje pozyskane w trakcie badania wskazują na fakt, że nieliczne samorzady gminne i większość powiatowych prowadziły na swoim terenie szkolenia kadr pomocy społecznej w zakresie wspomagania rodziny. W niektórych gminach i powiatach organizowano imprezy promujące rozwój różnorodnych form rodzinnej opieki zastępczej a także podejmowano działania na rzecz osób starszych.